

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Сірохи Дмитра Ігоровича на дисертацію Куценко Марини Олександрівни на тему: «Особливості застосування судами законодавства про працю», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – **Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сьогодні українська держава знаходиться на надскладному та відповідальному етапі свого становлення та розвитку, який супроводжується військовою агресією та одночасною європейською інтеграцією. Зазначене в свою чергу вимагає проведення реформ у всіх сферах суспільного життя, особливо це стосується сфери праці. Адже саме через працю людина може заробляти собі на життя, задовільнивши свої мінімальні соціальні та економічні потреби. Втім, в умовах сьогодення права працівників на працю досить часто порушуються, а роботодавці при цьому «прикриваються» війною та складною економічною ситуацією. Саме тому, важливим завданням законодавця є створити такі умови, за яких людина може захистити та відновити їх порушене право. Досягти зазначеного вбачається можливим через забезпечення ефективного функціонування судової системи, як важливого інструменту захисту прав і свобод громадян. Разом із тим, в процесі вирішення трудових спорів судді зіштовхуються із великою кількістю проблем, серед яких слід виділити проблему застосування законодавства про працю. А відтак не викликає сумнів, що дисертаційне дослідження Куценко Марини Олександрівни на тему: «Особливості застосування судами законодавства про працю» є актуальним та своєчасним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення дослідження є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки дисертація базується на аналізі національного та міжнародного законодавства, осмисленні наукових доробків вітчизняних та іноземних вчених та практиків, комплексному

підході та характеризується високим рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено й характером дослідницької бази.

Теоретичною базою дисертаційного дослідження стали наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених у сфері трудового права, цивільного процесуального права та теорії держави і права. Нормативною основою дослідження є положення Конституції України, Кодексу законів про працю, Законів України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про оплату праці», «Про зайнятість населення», «Про відпустки», «Про охорону праці», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, положення міжнародних нормативно-правових актів, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, конвенції МОП та інші нормативно-правові акти. Емпіричну основу дослідження становлять статистичні дані, аналітичні матеріали та судова практика судів всіх інстанцій, а також ЄСПЛ щодо розгляду і вирішення трудових спорів (загалом було проаналізовано більше 1000 судових рішень).

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягла визначеної мети й виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Слід відзначити чітке визначення авторкою об'єкта і предмета дослідження, що інколи з помилкою визначається у наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертантці зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку. Загалом на сторінках дисертації авторці вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-

теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Високий **рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності** засвідчується тим, що наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних досліджень особливостей застосування судами законодавства про працю при розгляді і вирішенні спорів судами. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових положень, висновків та пропозицій, які виносять на захист. Основні з них такі:

- з'ясовано, що колективні трудові спори – це розбіжності, що виникли між сторонами соціально-трудова відносин, щодо: а) встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту; б) укладення чи зміни колективного договору, угоди; в) невиконання колективного договору, угоди або окремих їх положень; г) невиконання вимог законодавства про працю. Серед способів вирішення останніх виокремлюють: примирно-посередницькі процедури, що зводяться до діяльності таких суб'єктів як: примирні комісії, незалежні посередники та трудовий арбітраж (с.75);

- доведено, що застосування судами законодавства про працю – це правова діяльність суду, що спрямовується на об'єктивізацію правових норм, та втілення останніх у практичній площині у межах певної групи конфліктних трудових відносин, що мають місце між сторонами (с.76);

- встановлено, що серед законів суди для регулювання трудових відносин та вирішення юридичних спорів, що перебувають на їх розгляді, як правило, використовують норми Конституції України, Кодексу законів про працю України, поточних некодифікованих законів, а також ряд актів, котрі хоч і не належать до трудового законодавства, проте застосовуються судами для комплексного правового регулювання конфліктних правових відносин (с.126);

- відмічено, що суди при розгляді та вирішенні трудових спорів використовують нормативні положення як загальних указів Президента України, котрі не є джерелами трудового права, однак сприяють комплексному регулюванню спірних трудових відносин, а також нормативні положення спеціальних указів Президента України, котрі є джерелом трудового права, а також призначені для нормативного регулювання специфічних сфер трудової площини (с.127);

- виокремлено декілька напрямків удосконалення законодавства про працю, що застосовується судами, зокрема: розроблення та прийняття єдиного кодифікованого акту, котрий би відповідав європейським стандартам якості, а також був би придатним до свого безпосереднього застосування у сучасних правових реаліях; ратифікація Україною ряду міжнародних угод, договорів та конвенцій, що розроблені на рівні європейського співтовариства та регулюють важливі сфери реалізації працівниками трудових функцій; формування системи принципів трудового права, котрі будучи у міру загальними та у міру конкретними, визначали б напрямки правового регулювання суспільних відносин як таких, а також могли б безпосередньо використовуватися при правовому регулюванні спірних ситуацій (с.181).

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Викладені в дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення проблемних питань застосування судами законодавства про працю при розгляді та вирішенні трудових спорів; правотворчості – з метою вдосконалення норм чинного законодавства, які регулюють питання розгляду та вирішення судами справ, що виникають з трудових відносин; правозастосуванні – результати наукового дисертаційного дослідження можуть сприяти вдосконаленню порядку застосування судами трудового законодавства; освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право», відповідних спецкурсів, а також для підготовки підручників, посібників, практикумів та іншої додаткової навчальної літератури для студентів, аспірантів та викладачів.

Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Дисертація подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачкою особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, які мають істотне значення для юридичної науки.

Загальний обсяг основного тексту дисертації, додатки та список літератури достатні для дисертаційних робіт за спеціальністю 081 – Право. Висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень та практичної діяльності дисертантки. При використанні для аргументації власних положень і висновків напрацьовань інших учених обов'язково робились посилання.

Наукові публікації повною мірою відображають основний зміст дисертаційного дослідження та відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. У рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії трудового права, але й для правозастосовної практики.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Так, заслуговує на увагу те, що дисертанткою було встановлено, що трудовий спір доцільно розглядати як правовідносини конфліктного характеру, що виникають у трудовій сфері, переважно між працівником та роботодавцем й опосередковані зміною умов праці, встановленням нових умов, а також порушенням вимог національного трудового законодавства та відповідних міжнародних стандартів загалом (с.75). Втім, як видається, висновки авторки мали б більше теоретичне значення, якби вона більш детально розкрила ключові аспекти, які характеризують правову природу цієї наукової категорії.

2. Розмірковуючи про шляхи удосконалення чинного законодавства про працю, що застосовується судами здобувачка робить низку цікавих з теоретичної та практичної точки зору висновків. Втім, додатково хотілося б уточнити, чому Марина Олександрівна так мало уваги приділила вдосконаленню Цивільного процесуального кодексу? Адже більшість трудових спорів вирішується саме у порядку цивільного судочинства.

3. Деякі висновки авторки мають суто декларативний характер. Так, до прикладу, у висновках до Розділу 2, на сторінці 127, вона вказує, що урахуванням складності трудових спорів, а також відносної застарілості положень Кодексу законів про працю України, на сьогодні широко застосовуються для регулювання трудових відносин підзаконні нормативно-правові акти, зокрема, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, профільних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Даний висновок, як вбачається, не містить наукової новизни.

4. В ході наукового дослідження здобувачка неодноразово вказує, що нею було досліджено судову практику щодо вирішення трудових спорів. А відтак, було б цілком логічним, якби у додатках до дисертації Марина

Олександрівна навела конкретні справи, зокрема в яких виникли проблеми застосування норм трудового законодавства.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у розкритті особливостей застосування судами законодавства про працю.

На підставі викладеного можна зробити **висновок**, що за своїм змістом і оформленням дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

**В.о. завідувача кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, доцент**



Дмитро СІРОХА



*Signis Siroha D. I.
svідчую: Тарасюкова Т. М.*

09.04.2023